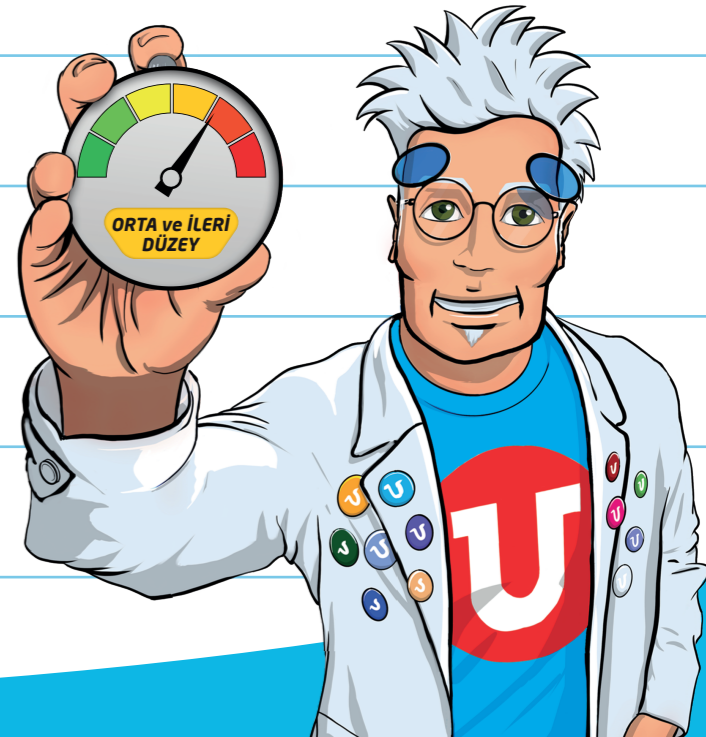


TYT Orta ve İleri Düzey
Tarih Soru Bankası

XIX. Yüzyılda Sosyal Hayattaki
Değişimler



BEGÜM ÜNLÜ



XIX. YÜZYILDA SOSYAL HAYATTAKİ DEĞİŞİMLER

Osmanlıda Nüfus Politikaları

Ulaşım ve Haberleşme

Osmanlı Devletinde Modern Eğitim Kurumları

Osmanlı Devletinde Yabancı Okullar

II. Abdülhamit Döneminde Yaşanan Gelişmeler

XIX. Yüzyılda Sosyal Hayattaki Değişmeler

- Devletler için nüfus; fetihler yapmak hakimiyet sahasını genişletmek ve askeri endişeleri gidermek için önemli bir güçtür.
- XVII. yüzyıldan itibaren görülen merkantilist ekonomi anlayışında zengin bir devlet için güçlü bir nüfus artışı önemsenmiştir.
- Merkantilistlere göre nüfusun büyüklüğü; siyasi, askeri ve mali açıdan önemlidir.
- Sanayileşme ve kapitalizm süreçleri ile birlikte köylerden şehirlere yani fabrikalara göçlerin yaşanması XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren devletlerin nüfuslarını tespit etmek amacıyla nüfus sayımı ihtiyacını doğurmuştur.

Osmanlıda Nüfus Politikaları

- Klasik dönemde nüfusu, asker ve vergi kaynağı olarak görmüş ve fethettiği toprakları imar etmek için kullanmıştır.
- XIX. yüzyıla ise Osmanlılarda, Avrupa'daki bürokratik devlet ve nüfus teorilerinin etkisiyle nüfus sayımları yapılmaya başlanmış ve nüfus hizmetlerine dair teşkilatlar kurulmuştur.
- Nüfus artışıyla ticaret, sanayi, tarım ve askeri bakımdan güçlü bir Osmanlı Devleti oluşturulacağına vurgu yapılmıştır.
- Bu doğrultuda nüfusun artışının doğal kaynağı olarak görülen evliliklerin önündeki en önemli engel olan masrafların azaltılması için taşra idaresi ve ileri gelenlerine emirler gönderilmiş ve müfettişlerle ebeveynler ikna edilmeye çalışılmıştır.

Örnek:

Devletlerin kullandığı imkan ve kabiliyetlerin tümü olan milli güç, bizzat milletler tarafından oluşturulur ve millete aittir. Demografik güç, sadece nüfusun artışıyla mili güç unsurlarında nicelik ve nitelik açısından belirleyici olamaz.

Ulus devletler, XIX. yüzyıldan itibaren milli güç unsurlarının belirleyici yönü dikkate alındığında demografik güç için aşağıdakilerden hangisine öncelikle yer vermemiştir?

- A) Ülkenin genç nüfus toplamına
- B) Nüfusun sayısal olarak artışına
- C) Eğitimli nüfus durumuna
- D) Üretken nüfus potansiyeline
- E) Yetişmiş insan gücüne

Ulaşım ve Haberleşme

- Sanayi Devrimi ile birlikte Avrupalı devletler yüksek kapasiteli, ucuz maliyetli ve güvenli bir taşıma sistemine gereksinim duymuşlardır.

Bu doğrultuda XVIII. yüzyılın sonlarından itibaren:

- Yol ve kanal inşaatlarına yer verilmesi hammadde ve pazarlara kolay ulaşabilmek için trenin icat edilmesi
- Buhar gücünün ulaşımda kullanılması ile tren ve demir yolu ağının yaygınlaştırılması
- Limanların demir yolu ile iç bölgelere bağlanarak buğday, kömür, demir gibi ağır ve hacimli malların daha ucuz ve hızlı taşınmasını sağlaması gelişmelerine yer verilmiştir.



- Osmanlı Devleti'nde demir yolu faaliyetleri; yapım maliyetinin yüksek olması, sermaye ve kaynak yetersizliği gibi güçlükler nedeniyle istenilen düzeyde olmamıştır.
- Osmanlı'da ilk demir yolu girişimleri yabancı devletlere verilen imtiyazlarla görülmüş ve İngiliz girişimciler 1867'de 130 km uzunluğundaki İzmir - Aydın hattını inşa etmişlerdir.
- 1914'te demir yolu uzunluğu toplam 610 km'yi bulmuştur.
- Hicaz demir yolu hattını 1500 km'lik kısmı İslam dünyasından toplanan bağışlarla Sultan Abdülhamit döneminde yapılan yerli bir girişimdir. Osmanlı'da görülen demir yollarını %73'ü II. Abdülhamit döneminden inşa ettirilmiştir.

Osmanlı devlet yöneticileri,

- Merkezi devlet otoritesinin ülkenin uzak bölgelerine kadar ulaştırılması,
- İç güvenliğin sağlanması,
- Tarımsal vergilerin toplanması,
- Savaş zamanlarında cepheye asker ve malzeme sevk edilmesi amaçları ile demir yolu yatırımlarına önem vermişlerdir.

! NOT

→ Avrupa'da ilk başarılı demir yolu 1830'da İngiltere'de açılmıştır.

! NOT

- Avrupa'da haberleşme amaçlı ilk telgraf 1843'te icat edilmiş ve Osmanlı'da ilk telgraf hattı 1847'de kurulmuştur.
- Telgraf hatları birbirinden uzak bölgelerdeki denetimi kurma amacı olarak görülmüştür.
- Ayrıca Osmanlı'da 1860'larda telgraf, tren seferlerini kontrol etmek ve demir yolu mesajlarını göndermek için kullanılmıştır.



Örnek:

Osmanlı'da demiryolu yapımına ve yabancı yatırımları ile demiryolları ağının imparatorluk bünyesinde kurulmasına önem verilmesiyle aşağıdakilerden hangisinin önemsendiği savunulamaz?

- A) Merkezi devlet otoritesinin ülke genelinde kurulması
- B) Tarımsal vergilerin toplanması
- C) İç güvenliğin sağlanması
- D) Savaş zamanlarında asker sevkiyatı ile orduya lojistik desteğin sağlanması
- E) Demokratik nitelikli düzenlemelerin en ücra köşelere duyurulabilmesi

Osmanlı Devletinde Modern Eğitim Kurumları

Hendesehane

- I. Mahmut zamanında Kont dö Boneval Osmanlı ülkesine davet edilmiş ve müslüman olarak Ahmet adını almıştır.
- Humbaracı Ahmet Paşa olarak bilinen Kont dö Boneval çağdaş askerlik bilgisine sahip subay ihtiyacı için Üsküdar'da askeri bir okul olan hendesehaneyi kurmuştur.
- Hendesehane yeniçerilerin tepkisi ve ödenek sıkıntısı sebebiyle 1750'de kapatılmıştır.

Mühendishane-i Bahr-i Hümayun

- III.Mustafa Dönemi'nde Kaptan-ı Derya Hasan Paşa'nın önerisiyle 1773'te Heybeliada'da kurulmuştur.
- Okulun ilk hocaları Hasan Paşa ve Baron dö Tott'tur.
- Okulun programında yabancı dil, pozitif bilimler ve uygulamalı dersler yer alması yerli ve yabancı bir çok eserin yer aldığı kütüphaneye sahip olması bu okulu modern eğitim - öğretim anlayışı içerisinde ön plana çıkarmıştır.
- Günümüzde Deniz Harp Okulu adıyla varlığını korumaktadır.



Mühendishane-i Berr-i Hümayun

- Avrupa'daki gelişmeleri yakından takip edilen III. Selim tarafından 1795'te Eyüp'te kurulmuştur.
- Kara mühendishanesi olarak bilinen okul humbara, istikham ve mühendislik olmak üzere üç bölümden oluşur.
- 1914'e kadar eğitim vermeye devam etmiştir.

Mekteb-i Harbiye

- 1834 yılında II.Mahmut Dönemi'nde İstanbul Maçka'da kurulmuştur.
- Modern, askeri ve teknolojik bilgiye sahip subay yetiştirmek amacıyla açılmıştır.
- 1936 yılında Ankara'ya taşınan Mekteb-i Harbiye, günümüzde Milli Savunma Üniversitesine bağlı olarak eğitim ve öğretime devam etmektedir.



Mekteb-i Tıbbiye

- 1827 yılında II.Mahmut Dönemi'nde modern bir tıp okulu olarak İstanbul'da kurulan Mekteb-i Tıbbiye Osmanlı ordusundaki sağlık ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla açılmıştır.
- Öğretim dili Fransızca olan okulda anatomi dersleri modeller ve resimlerle yapılmıştır.

Mekteb-i Mülkiye

- Osmanlı Devleti'nin ilk sivil yüksek okulu olan 1859'da Abdülmecit Dönemi'nde İstanbul'da açılmıştır.
- I. Dünya Savaşı yıllarında kapanan okul 1936'da Ankara'ya taşınmış ve günümüzde Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.



! NOT

- Hendesehane, Mühendishane-i Bahr-i Hümayûn, Mühendishane-i Berr-i Hümayûn, Mekteb-i Harbiye, Mekteb-i Tıbbiye Batı tarzı askeri eğitim veren okullardır.
- 1869 yılında yayımlanan Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile mesleki eğitim önem kazanmıştır.
- Modernleşme amacıyla Sanat Mektepleri, Kondüktör Mektebi, Aşı Memurları Mektebi, Telgraf Memurları Mektebi, Rüşumet Memurları Mektebi, Dışçı Mektebi, Demiryolu Memurları Mektebi ve çırak mektepleri gibi meslek okulları açılmıştır.
- II. Mahmut, 1824 yılında yayınladığı bir fermanla İstanbul'da ilköğretimi zorunlu hâle getirmiştir. II. Mahmut Dönemi'nden itibaren zorunlu örgün eğitim başlamıştır.



Osmanlı Devletinde Yabancı Okullar

- Osmanlı Devleti'nde azınlıklar tarafından açılan okullar zamanla yabancı devletlerin himayesine girmiş, okul sayısını artırmak isteyen yabancı devletler Osmanlı ülkesinde himayelerine aldıkları gayrimüslim toplulukların okullarıyla birlikte kendi adlarına da okullar açmışlardır.
- Resmi tarihli ilk Fransız okulu, 18 Kasım 1583'te Cizvit rahiplerinin açtığı Sait Benoit (Sen Bönua) Fransız okuludur.
- Amerika'nın Osmanlı topraklarındaki ilk kurumu 1859'da açılan Harput Amerikan Koleji'dir.
- Ermenilerin ilk resmi okulu ise Amerika iş birliği ile 1790'da Kumkapıda açılmıştır.

! NOT

- 1860'lı yıllarda yaklaşık 1600 civarına ulaşan yabancı okullar özellikle Orta Doğu, Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve İstanbul'da açılmıştır.

UZMANLAR
YAYINLARI



Örnek:



Bu verilere göre,

- I. en az yabancı ve azınlık okulunun İç Anadolu'da olduğu,
- II. Balkanlar'dan Orta Doğu'ya Osmanlı ülkesinde azınlık ve yabancıların okullar açtığı,
- III. Osmanlı'da Türklere ait okul olmadığı

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) I ve III E) II ve III



Örnek:

XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde,

- I. Batılı tarzda eğitim veren okullar,
- II. yabancı ve azınlık okulları,
- III. ulusal ve çağdaş nitelikli okullar

unsurlarından hangilerinin görüldüğü savunulabilir?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve II

E) I, II ve III



II. Abdülhamit Döneminde Yaşanan Gelişmeler

- XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Almanya'da güçlenen sosyal devlet anlayışı Osmanlı Devleti'ni de etkilemiştir.
- Bu doğrultuda Osmanlı Devleti "Sosyal yardımın devlet görevi olduğu bilinci oluşturmak ve refah devlet anlayışını kurumsallaştırmak" amacıyla II. Abdülhamit döneminden başta hastaneler olmak üzere çok sayıda sosyal yardım kurumu açılmıştır.

II. Abdülhamid Dönemi'nde,

- Din, dil, ırk, cinsiyet ve mezhep ayrımı gözetmeksizin çocuk, yaşlı, sakat ve kimsesizlerin korunması amacıyla darülaceze kurulmuştur.
- 1890'lı yıllarda Ermeni olayları sonrası yetim kalan Müslüman çocukların başta eğitim olmak üzere tüm ihtiyaçlarının karşılandığı Darülhayr-ı Ali kurulmuştur.



- Kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklar için kurulan Himayeyi Etfal Cemiyeti günümüzde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı çocuk hizmetleri genel müdürlüğü olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.
- 1866 yılında askerler için kurulan emeklilik sistemine dayalı askeri Tekaüd Sandığı'nın yanında II. Abdülhamid döneminde memurlar içinde Tekaüd Sandığı oluşturulmuştur. Günümüzde sosyal güvenlik kurumu olarak faaliyetini sürdürmektedir.
- 1895'te II.Abdülhamit zamanında açılan Darülaceze'de bakıma muhtaç kimsesiz, yaşlı ve engelli insanlarla, sokağa terk edilmiş 0-6 yaş arası çocuklar ücretsiz olarak her türlü ihtiyaçları karşılanarak bakılmıştır.



II. Abdülhamid Döneminde Devlet Tarafından Açılan Okullar

Sanay-i Nefise Mektebi	Aşiret Mektebi	Sağır, Kör ve Dilsizler Mektebi
Polis Mektebi	Deniz Ticaret Mektebi	Fenn-i Resim ve Mimari Mektebi
Kız Sanayi Mektebi	Hamidiye Ticaret Mektebi	Darü'l Muallimin-i Mektebi
Hendese-i Mülkiye Mektebi	Çoban Mektebi	Zeytincilik ve Yağcılık Mektebi
Gümrük Mektebi	Orman ve Maadin Mektebi	Ameli Ziraat Mektepleri
Mekteb-i Fünun-ı Maliye	Tüccar Kaptan Mektepleri	Ziraat ve Baytar Mektebi
Lisan Mektebi	Hukuk Mektebi	Sulama ve Direnaj Mektebi





! NOT

- Şişli Hamidiye Etfal Hastanesi, Samsun Gureba Hastanesi, Yıldız Askeri Hastanesi, İstanbul Kuduz Hastanesi, Üsküdar Akıl Hastanesi, Haydarpaşa Numune Hastanesi, Adana Hamidiye Hastanesi, Bursa Hamidiye Hastanesi, Edirne Askeri Hastanesi, Erzurum Numune Hastanesi, Antep Hamidiye Hastanesi, Gülhane Askeri Tıp Akademisi, II. Abdülhamid Dönemi'nde açılan önemli devlet hastanelerinden bazılarıdır.



Örnek:

XIX. yüzyılda Osmanlı'da yetişmiş bilim ve düşünce insanı olan Ziya Paşa, “Bugün İstanbul'da ve taşrada medreselerde okutulan ilimleri tamamlamış nice kemal sahipleri vardır ki henüz bir dereceye mâlik olmayıp şiddetli yoksulluk içinde inilerler ve nice âlim, kibarzâde ve elif ba bilmez cahiller vardır ki büyük müderrislerden, kimi kadıların ileri gelenlerinden, belki daha büyük kadınlardan ve büyük rütbelilerden geçinir, faydalanırlar...” **sözleriyle,**

- I. iş ve görevlendirmede liyâkatin gözetilmediği,
- II. işin ehli olmayanların iltimasla iş bulabildiği,
- III. medrese mezunlarının çalışma alanlarının daraldığı

yargılarından hangilerine vurgu yapmıştır?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III



Örnek:

II. Abdülhamid Dönemi'nde görülen,

- Günümüzde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak faaliyet gösteren Hima-ye-i Etfal Cemiyeti kurularak “kimsesiz ve bakıma muhtaç çocukların devlet koruması” içine alınması,
- Günümüzde Sosyal Güvenlik Kurumu gibi faaliyet gösteren Tekaüd Sandığı'nın kurularak “yaşlanmaya dayalı iş gücü kaybı ve sakatlık” durumlarında olanların maaşa bağlanması,
- Din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı götmeksizin ihtiyaç sahiplerine hizmet amaçlı Darülacezenin kurulması

durumları birlikte düşünüldüğünde Osmanlı Devleti'nde aşağıdakilerden hangisinin önemsendiği söylenebilir?

- A) Sosyal devlet anlayışının
- B) Laik (seküler) yönetimin
- C) Monarşik idarenin
- D) Meşrutî yönetimin
- E) Demokratik devlet anlayışının

